

I disse dage for 50 år siden bombede RAF Aarhus Universitet. Det hidtil største luftangreb på dansk grund skete på modstandsbevægelsens opfordring og for at ramme Gestapos hovedkvarter og arkiv

Klokken 11.36 lød luftalarmer, og få minutter senere detonerede de første nedkastede bomber i universitetskollegierne og nærmeste omegn. Et kvarters tid senere lå kollegium 4 og 5 i flammende ruiner – dér havde Gestapo siden oktober 1943 haft forhørslokaler og arkiv – og omkring 75 personer, i kollegierne og andetsteds, havde mistet livet eller lå døende, mens yderligere et antal var ilde tilredt. Desuden var der forvoldt betydelige skader på den bygning med aula, der i dag tjener som universitetets hovedbygning, men som bygningsarbejderne på det tidspunkt endnu ikke havde fået lagt sidste hånd på. Hertil kom også skader på universitetets tre øvrige kollegiebygninger (hvor tyskerne havde boliger og kontorer) og på den første hovedbygning fra 1933 (nuværende Juridisk Institut) samt på hospitalsbygninger og villaer i nærheden. Endelig rammes også den tysk besatte Langelandsgades kaserne, endda med hele seks af de ialt 25 meget kraftige bomber, som i alt detoneredes ved angrebet. Om bombardementet af kaseren skete med hensigt, står hen i det uvisse, men i forbindelse med forberedelsen af luftangrebet var det i hvert fald blevet indskærpet, at det under alle omstændigheder var bedre at smide bomberne inden (altså i kaseren) end efter hovedmålet, Gestapos hovedkvarter i kollegierne, idet de sydvestfra kommende fly ellers risikerede at ramme Ortopædisk Hospital.

Omkring fyre personer omkom i kollegierne, en snes mistede livet i kaseren og en halv snes kom af dage ved den nye hovedbygning. En kvinde, som opholdt sig i sit hjem på Chr. Richardtsvej, blev dræbt, da huset utilsigtet blev ramt.

Baggrunden for Royal Air Force's luftangreb den 31. oktober for 50 år siden var, at kollegiebygningerne gennem et års tid havde tjent som hovedkvarter for Gestapo i Jylland. De studerende, som tidligere havde beboet kollegierne, havde måttet forflytte sig året forinden, og det var nu i disse bygninger, tilfangetagne modstandsfolk var blevet underkastet forhør, og det var her, Gestapo opbevarede sit arkiv vedrørende den jyske modstand. Hvad der foregik i bygningerne af forhør og optræningsvirksomhed udgjorde derfor i høj grad en trussel mod den jyske modstandsbevægelse. Det var da også på opfordring herfra, at Royal Air Force forberedte og gennemførte luftangrebet, der var det hidtil største på dansk grund. Tidspunktet for de 24 hurtige mosquito-flyangreb – flankeret af jagerfly – var naturligvis nøje overvejet; man regnede således med, at et flertal af fangerne opholdt sig i deres celler i arresten ved Christiansgade, og at et flertal af tyskerne var til stede i de to kollegiebygninger. Alligevel befandt der sig tre danske fanger på stedet. For to af disse lykkedes det at slippe bort ved

Bomberegner i oktober

Af PALLE LYKKE, cand. mag., Universitetshistorisk Udvalg, Aarhus Univ.

bombardementet, mens den tredje døde.

Der var denne formiddag næppe mange studenter og universitetslærere til stede i universitetets daværende hovedbygning. Man havde et stykke tid frygtet studenterrazziaer, men havde dog fortsat undervisningen »for så vidt der mødte studerende«, som det senere udtryktes i universitetets årsberetning. Der menes endda fra allieret side at være søgt plantet et forstærket rygte om forestående razziaer så sent som aftenen før bombardementet, således at studenterne ville holde sig borte. Hvis dette er tilfældet, har det dog været uden den store virkning, al den stund der flere steder i bygningen var undervisning i gang. I et auditorium med udsigt over til kollegierne befandt sig således dr. H. Fauteck sammen med en halv snes studenter. Blandt disse var Thorild Bjørnvig (f. 1918), der under denne forelæsning over tysk litteratur netop sad og kiggede ud ad vinduet. I et erindringsbillede har han skrevet herom: »Med ét jog, lige ud af den blå luft, ét fly og derefter ét til, og atter ét og yderligere tre til skråt op over tagene på kollegiebygningerne, en bombe stod en brøkdal af et sekund skarpt mod himlen, og med et langt efterbillede på nethinden, og så rystede luften af eksplosioner. Derefter var der en kort lammende stilhed, og i det øjeblik den næste bølge jog op over tagene, myldrede altanen pludselig af folk, der begyndte at springe ned. Det var som en oppirret myretue at se til.«

Pludselig opdagede Bjørnvig, at han var fuldstændig alene i lokalet og løb ud på gangen, hvor han søgte ly bag en garderobedør, bag hvilken der kun lige akkurat var plads til ham. I mørket bag denne dør hørte han eksplosionerne fra en ny angrebsbølge, og da der opstod en pause, løb han – efter forvirrede

svinkekærinder – ud til nærmeste græsklædte bunker. Der fandt han de andre studenter samt dr. Fauteck, og desuden – fortæller han – så han professor Stender-Petersen, som »lå udstrekt på gulvet med ansigtet opad og en blyant i munden, som om han var blevet afbrudt midt i en rapportering for en guddommelig kæmpehund og rollerne var blevet byttet om«. Bjørnvig tilføjer, at han senere blev bekendt med, at sådan gjorde man under omstændigheder som disse for ikke at tage skade på hørelsen. Også nævnte Stender-Petersen (1893-1963), professor i slaviske sprog og litteratur, havde opholdt sig i hovedbygningen, hvor han netop havde siddet i færd med at læse en afhandling, da alarmen lød. Fordi han var stærkt opsat på at få læst den pågældende afhandling færdig samme formiddag, havde han påny fordybet sig i den, da han hørte motorstøj i luften. Stender-Petersen har selv nedfældet følgende om, hvad der herefter skete: »Jeg så op. Tæt over kollegium 1 og 2 så jeg flere flyvemaskiner dukke op i lav flugt og i en rasende fart. De forekom mig fremmedartede af udseende, og jeg rejste mig og gik hen til vinduet. Stadig intet ondt anende lagde jeg mærke til, at der hvirvlede forskellige genstande ned fra maskinerne, nærmest store papstykker og spande. I det samme øjeblik konstaterede jeg også, nu hvor maskinerne stormede frem, at de havde Royal Air Force's ringmærker på vingerne og kroppen. Jeg syntes det så spændende ud, stadig uden at forudse nogen fare. Først da maskinerne var fløjet tværs over hele universitetsarealet og var forsvundet, hørte jeg nogle øredøvende brag ovre fra kollegierne og så,

hvordan en del af taget på kollegium 1 røg i luften for en vældig eksplosion. Nedslagene føltes som enorme knald, der fik hele jorden til at ryste.«

Derefter var det så om at komme over i bunkeren. Herhen søgte efterhånden de fleste, der havde været til stede i bygningen, også fuldmægtigen og den kvindelige kontorist i universitetskontoret. Mens fuldmægtigen i første omgang havde kastet sig på gulvet, havde kontoristen søgt tilflugt i universitetets pengeskab, men begge havde benyttet en pause mellem to angrebsbølger til at ile ned i den nyindrettede bunker.

Men beskyttelsesrum eller dybe kældre kunne også vise sig at være mindre heldige tilflugtssteder. Universitetsarkitekten C.F. Møller (1898-1988), hvis firma et par år forinden havde rejst en tegnestuebarak i forbindelse med arbejdet med den nye universitetshovedbygning, har i et universitetshistorisk interview fortalt følgende om, hvad der skete med ham selv på denne dramatiske dag: »Vi stod deroppe i tegnestuen, og så kom der en flyvermelding om, at vi skulle gå i læ, og vi kravlede ned i nogle dybe kældre. Og tænk, så kom der lige netop på det sted et par fuldtreffere. Så jeg fik det hele i hovedet, og i en sådan udstrækning, at da en lille murer, som jeg kendte så godt ... da han stod og rodede i en jordbunke, kom mit hoved frem, og så sagde han: 'Nå, arkitekt, er det Dem, der ligger her? Så vil vi ikke bestille mere i dag!'. Nu syntes han jo nok, at så kunne vi sgu godt holde fri, men jeg kom altså levende fra det.«

At C.F. Møller slap fra det i live, må vel nærmest betegnes som mi-

AARHUS UNIVERSITET – efter RAF's bombing, 1944

Arkivfoto

rakuløst, for, som Aarhus Stiftstidende dagen efter skrev om arbejdet for at redde ham: »Arbejdet var vanskeligt, da Ruinerne brændte, og der stadig skete nye Sammenstyrtninger. Man gravede en Skakt ned til den indespærrede Arkitekt og maatte hele Tiden have Skumslukkere ned i Skakten for at slukke Ilden, som brændte over den Indespærrede. Fru Arkitekt C.F. Møller kom til Stede og overværede Redningsarbejdet. Det varede næsten to Timer at redde hendes Mand. Han var blodig og forslaaet, da han blev løftet ud og lagt paa en Baare, men han kunde tale med sine Redningsmænd og sin Hustru.«

C.F. Møller fyldte for øvrigt 46 netop den dag. Andre sårede var mindre heldige, f.eks. fortælles det, at en hårdt kvæstet håndværker – mens han på en bære blev transporteret over til kommunehospitalet af et par studenter – bad om at få tørret støvet væk fra øjnene. Men han havde ingen øjne længere, kun blodige huller.

Resultatet af bombardementet, der efter forholdene var præget af uhyre præcision, var da, at 27 SS-officerer i Gestapo, heraf flere ledende, var blevet dræbt, og at Gestapos arkiv i høj grad var blevet ødelagt. Hermed var målet nået: at stække tyskerens muligheder for at optrælle den jyske modstandsbevægelse. At omkostningerne – ikke mindst for Aarhus Universitet – blev høje, måtte man tage med. Og, som universitetets rektor, Johannes Munck, skrev i 1946: »Det var en Befrielse ikke længere at have Gestapo i Universitetets Bygninger. Det havde været en Skam, der føltes dybt, at de arresterede, som det hed, var til Forhør oppe paa Universitetet.«

Ikke desto mindre: hvad det havde taget elleve år at bygge op, skrev Munck, havde det blot taget det samme antal minutter at lægge i grus. Under resten af besættelsen lejede man sig ind andre steder i byen, hvor så forelæsnings- og anden igangværende undervisning kunne foregå.

I den nuværende hovedbygning kælder er opsat en mindetavle med navnene på dem, der omkom dér.

Det hænder, at større dramatiske begivenheder svulmer noget, når de videregives i rygteform. Dette fremgår da også af lærer og forfatter Victor Jensens dagbogsoptegnelser fra 31. oktober 1944 om aftenen: »Egil kommer fra Kolding. I Skanderborg fik han at vide, at Århus var bombet, og 7-800 dræbt eller sårede, alle kaserner jævnet med jorden. – Så galt var det altså dog ikke.«

Nej, dog ikke så galt.

Thorild Bjørnvig: »Studentertid 1938-44« i Gustav Albeck (red.): *Student i Århus. Femten erindringsbilleder*, København 1979;

Victor Jensen: »Krigsår« i *Klunketid og krigsår*, Århus 1968;

Johannes Munck: »Aarhus Universitet under Besættelsen« i Georg Andresen (red.): *Aarhus under Besættelsen*, Århus 1946;

C.F. Møller: Interview givet til Universitetshistorisk Udvalg ved Aarhus Universitet i 1987;

Henrik Skov Kristensen, Claus Kofoed og Frank Weber: *Vestallierede luftangreb i Danmark under 2. verdenskrig*, Århus 1992; Aarhus Stiftstidende 1/11 1944.